

Dünya sokaklarında yaşayan veya yaşayamayan hayvanlar

Latin Amerika'da köpekler, Asya'da maymunlar, Afrika'da penguenler ve Avrupa'nın boş sokakları... Sokak hayvanları ve insanlar dünya kentlerinde nasıl birlikte yaşıyor ya da yaşayamıyor

Büşra Ağaç |

Çarşamba 14 Şubat 2024 12:16

Dünyada yaklaşık 480 milyon sokak kedisinin yaşadığı tahmin ediliyor (AFP)

Metro turnikelerinde nöbet tutan kediler, marketlerin önündeki paspaslarda uyuyan köpekler, ağaçlarda gezinen maymunlar veya caddeleri arşınlayan inekler. Sokakta yaşayan hayvanlar sözkonusu olduğunda hangi ülkeden, bölgeden bahsedildiğine bağlı olarak akla gelebilecek çeşitli görüntüler bunlar. Öte yandan bazı yerlerde sokakta kendi başına, bir sahibi olmadan yaşayan hayvan görmek neredeyse imkansız.

Temelinde kültürel farklılıkların yattığı bu durum, insanların hayvanlarla kurduğu ilişkinin çeşitlilik gösteren doğasına dair de çok şey söylüyor. Avrupa ve ABD'de genellikle kedi ve köpeklerle, bazı noktalarda sahiplik bazı noktalarda arkadaşlık denebilecek bir ilişki kurulurken Afrika ve Asya'da, birtakım sorunlara yol açmasına rağmen hayvanların özgürce sokakta yaşama hakkına sahip olduğu düşüncesinin hâlâ yer edindiği görülüyor.

Japonya'nın Nara bölgesinde pandemi döneminde turizmde düşüş yaşanırken, geyikler ziyaretçilerin ikramları olmadan da beslenmekte sıkıntı yaşamadı (Jae C. Hong/AP)

Özellikle bu coğrafyalarda hayvanların insanların ötesinde kentlerle kurduğu ilişki de öne çıkarken, kısa süre önce bu ilişki yeni ve beklenmedik bir boyut kazandı. Kovid-19 pandemisinde dünyanın pek çok kenti keçilerden ayılara, geyiklerden pumalara çeşitli türlerde hayvanın sokaklara indiğine tanık oldu. Hatta yaban hayatı üzerine yapılan bir araştırmaya göre karantina politikalarının daha sıkı olduğu yerlerde hayvanlar, bir önceki yıla göre ortalama yüzde 73 daha uzun mesafe katetti.

Sokaktaki hayvan sayısı neden artıyor?

Dünya genelinde sokakta yaşayan 600 milyon hayvan olduğu tahmin edilirken bazı bölgelerde bu sayı artış gösteriyor. Bölgeden bölgeye birtakım farklılıklar görülse de genellikle bu artışın göç, ekonomik zorluklar, hayvanın davranışlarından rahatsız olma veya hastalık gibi gerekçelerle insanların sahipli hayvanları sokağa terk etmesinden kaynaklandığı belirtiliyor.

Kısırlaştırılmayan hayvanların da kontrolsüz bir şekilde üremesiyle sokaktaki hayvan nüfusu hızlı bir artış gösteriyor. Önde gelen hayvan hakları örgütü Hayvanlara Etik Muamele İçin Mücadele Edenler'e (PETA/People for the Ethical Treatment of Animals) göre kısırlaştırılmamış

bir dişi köpek ve onun soyundan gelenler, sadece 6 yıl içinde 67 bin yavru dünyaya getirebiliyor. 7 yıl içindeyse bir kedi ve onun soyundan gelenlerin sayısı 370 bine ulaşabiliyor.

Kent sokaklarında yaşayan hayvanların sayısının kontrolsüzce artması ve bu hayvanların gıda, tedavi, aşı gibi ihtiyaçlarının karşılanmaması hem hayvanlar hem de insanlar açısından ciddi sonuçlar doğuruyor. Yerel halk ve esnaf tarafından bakılanların yaşam koşulları daha iyi olsa da sokakta yaşayan pek çok hayvan yiyecek bulmakta zorlanıyor, trafik kazalarında yaralanıp ölüyor veya kasıtlı şiddete maruz kalıyor. Öte yandan bazı hayvanların insanlara saldırması yaralanma veya ölümlerle sonuçlanıyor, aşılanmayan ve hastalık taşıyan hayvanlar bunları insanlara bulaştırabiliyor.

Bu sorunların üstesinden gelme amacıyla çeşitli adımlar atılırken çözüm önerilerine bakınca sorunun tam olarak ne olduğuna dair temelde iki görüşün öne çıktığı görülüyor. Bir yandan hayvanların öldürülerek veya barınaklara konarak sokakların bu canlılardan arındırılması önerilirken, diğer yandan da hem onların hem de insanların zarar görmeyeceği şekilde hayvanların sokakta özgürce yaşayabileceği çözümler savunuluyor. Yani bir taraf sorunu hayvanların sokakta yaşaması olarak görürken diğer taraf dikkati bu yaşantının koşullarına çekiyor.

Bu doğrultuda çeşitli kıta ve ülkelerde sokaktaki hayvanlarla insanların ilişkisinin yanı sıra ortaya çıkan sorunların nasıl çözüldüğü veya çözülmeye çalışıldığını derledik.

ASYA

Dünyanın en kalabalık sokak köpeği nüfuslarına sahip bazı ülkelerin yer aldığı Asya kıtasında hayvanlarla insanların ilişkisinin yanı sıra bu nüfusu kontrol alma yöntemleri de ülkeden ülkeye ciddi farklılıklar gösteriyor. Örneğin Çin'de özellikle son yıllarda evcil hayvanlara talep artarken Endonezya'ya bağlı Bali adasında köpeklerin, evcil hayvandan çok sokakta özgürce dolaşan canlılar olarak görüldüğü belirtiliyor. Endonezya ve Myanmar gibi ülkelerde sokak hayvanlarına yönelik yasal bir düzenleme görülmezken Malezya'da hayvan nüfusunu azaltmaya yönelik uygulamalar yürürlükte. Bu ülkede insanların hayvanlarını sokağa terk etmesi yasak ve yerel yönetimlerin sokaktaki hayvanları yakalayıp 48 saat içinde sahibi gelmediğinde uyutma yetkisi var.

Japonya'nın Aoshima Adası'nda bir avuç insan ve yaklaşık 160 kedi yaşıyor (Reuters)

Öte yandan hayvan hakları savunucuları köpekleri öldürmenin nüfusu azaltmadığını belirterek bu canlıları kısırlaştırıp yerine bırakma politikasının benimsenmesi çağrısı yapıyor. Tayvan ise farkındalık çalışmaları yürütüp sahiplenme oranlarını artırarak 2017'de hayvanların uyutulmasını yasakladı. Sığır ve primat gibi canlıların da sokaklarda görülebildiği Asya kıtasında Malezya otoyollarında fillere rastlanırken Tayland'da maymunların akın etmesi sonucu bir şehirde hayat durma noktasına geldi. Kıta genelindeki bu çeşitliliğin yanı sıra kültürel farklılıkların sokaktaki hayvanları ve onlarla kurulan ilişkiyi nasıl etkilediğini de görme açısından Çin ve Hindistan iki önemli örnek sunuyor.

Çin'de evcil hayvan sektöründeki patlama, sokaktaki hayvan sayısını artırıyor

Dünyadaki sokak köpeklerin yaklaşık yüzde 20'sine ev sahipliği yapan Çin sokaklarında yaklaşık 40 milyon köpek ve 53 milyon kedi yaşadığı tahmin ediliyor. Bu hayvanlar sokaklarda açlık, susuzluk ve hastalıklarla mücadele ederken bu hastalıkların insanlara bulaşması ve hayvanların insanlara saldırması da endişe yaratıyor. Bu sorunlarla başa çıkma amacıyla zaman zaman ve genellikle yerel yönetim bazında çeşitli yöntemlere başvurulsa da Çin'de sokak hayvanlarına yönelik yasal bir düzenleme bulunmuyor.

Ülke sokaklarındaki yoğun hayvan nüfusunun arkasında yatan temel neden olarak halkın kedi ve köpeklerini sokağa terk etmesi işaret edilirken bu canlıların çoğunun kontrolsüz üreme nedeniyle sokakta doğan hayvanlar olduğu belirtiliyor. Özellikle son yıllarda gençlerin evcil hayvanlara yönelmesi, halkın refahının artmasının yanı sıra doğum ve evlilik oranlarının düşmesiyle de ilişkilendiriliyor. 2021'in sonunda 100 milyondan fazla sahipli kedi ve köpek

olduğu tahmin edilen Çin'de aynı yıl evcil hayvan sektörünün değeri 348,8 milyar yuana (yaklaşık 1,5 trilyon TL) ulaştı.

Çocuk sahibi olmak istemeyen gençlerin evcil hayvanlara yönelmesi, sokaktaki hayvan nüfusunu da etkiliyor (Ng Han Guan/AP)

Yalnız yaşarken kendilerine arkadaşlık edecek birini arayan alıcıların genellikle safkan türleri tercih ettiği ve sahiplenme oranlarının gittikçe düştüğü kaydediliyor. Bu düşüşün, barınaklardaki kedi ve köpeklerin dükkandakiler kadar cazip gelmemesi veya sokakta yaşamış bu hayvanların hastalık yayabileceğine yönelik endişelerden kaynaklandığı belirtiliyor. Öte yandan üretim çiftliklerinde yetiştirilen hayvanların düzgün bir bakım almadığı ve "sadece hayatta tutulduğu" aktarılıyor. Özellikle son 20 yılda patlama yaşanan bu sektörde, hasta hayvanlara ucuz antiserum verilerek bir süre için daha canlı görünmesinin sağlandığı ve alıcıların bu şekilde yanlış yönlendirildiği de öne sürülüyor. Üremesi için tutulan kedi ve köpeklerin tüm yaşamını kafeslerde geçirdiği ve satılmayan hayvanların da kanının veterinerlere satılarak kâr getirmesinin sağlandığı ifade ediliyor.

Bir hayvana bakma sorumluluğunu üstlenememe, zaman yaratamama veya ekonomik sıkıntılar gibi gerekçelerle insanların, sahipli hayvanları sokağa bıraktığı görülüyor. Hayvanların korunmasıyla ilgili meseleleri uzun süredir takip eden yorumcu Cai Chunhong, bazı kişilerin evcil hayvanlara yönelik ilgisini lüks çantalara duyulan ilgiye benzetiyor:

●● *Evcil hayvanları sevdikleri için değil, moda olduğu için besliyorlar. Çok uzun zaman geçmeden de bunun çok fazla emek gerektirdiğini fark edip hayvanları terk ediyorlar. Birçok evcil hayvan sokaklara düşüyor.*

Hayvanların sokağa bırakılmasının önüne geçmek için sunulan bir öneride de insanların ani bir kararla hayvan satın aldığına dikkat çekilerek "deneme süresi" uygulanması öngörülüyor.

Sokağa terk edilen veya burada doğan hayvanlar pek çok ülkedeki gibi Çin'de de yiyecek ve barınacak yer bulmak gibi sorunlar karşısında hayatta kalmaya çalışırken, aynı zamanda insanlar tarafından şiddete de uğruyor. Öte yandan bu Asya ülkesindeki hayvanlar başka bir tehlikeyle de karşı karşıya: kedi ve köpek eti ticareti. Her yıl 10 milyon köpek ve 4 milyon kedinin insan tüketimi için öldürüldüğü tahmin edilen Çin'de, çoğunlukla evcil hayvanlar veya sokaklardaki sahipsiz hayvanlar kaçırılıp kullanılıyor.

2015 Yulin Köpek Yeme Festivali'nde kediler öldürülmeyi bekliyor (AP)

Sokaktaki hayvan nüfusunu kontrol altına almaya yönelik eylemlerin genellikle insanların hayvanlardan bulaşan hastalıklardan ölmesi veya hayvanların saldırısına uğramasıyla tetiklendiği ve yönetimin sıklıkla hayvan itlafına yöneldiği göze çarpıyor. Özellikle kuduzla mücadelede farklı dönemlerde çeşitli bölgeler binlerce köpeğin öldürülmesine sahne olurken bu yöntemin genellikle tepki çektiği belirtiliyor. İtlafların kuduzla mücadeleden ziyade şehrin görüntüsünü iyileştirme amacıyla yapıldığını söyleyen hayvan hakları savunucuları, yalnızca kuduz hastalığını taşıyan köpeklerin öldürülmediğinin de altını çiziyor. Aktivistler ve uzmanlar aşılama ve kısırlaştırmanın daha etkili yöntemler olduğunu da belirtirken, kuduzla mücadelede aşılamanın da uygulandığı görülüyor. Yıllar içinde kuduz vakaları ve kuduz kaynaklı ölümler azalsa da yıllardır Çin, Hindistan'dan sonra dünyada kuduz vakalarının en fazla görüldüğü ikinci ülke.

Çin'deki kedi ve köpekler, Kovid-19 pandemisi patlak verdiğinde de kendilerini koruyan yasal düzenlemelerin eksikliğinden muzdarip oldu. Bu dönemde bu hayvanların virüsü yaydığına dair herhangi bir kanıt olmamasına rağmen pek çok kişinin, hastalık bulaşacağı endişesiyle veya karantina koşullarında onlara bakmak istemediğinden hayvanlarını sokağa bıraktığı aktarılmıştı. Öte yandan Çin'in farklı yerlerinde virüs bulaştığı için karantinada olan kişilerin evlerindeki hayvanların sağlık yetkilileri tarafından öldürüldüğü de bildirilmişti.

Ülkedeki köpeklerle ilgili son büyük krizse geçen yıl ekimde yaşandı. Siçuan bölgesindeki Chongzhou kentinde iki yaşındaki bir çocuğun sokakta Rottweiler cinsi bir köpeğin saldırısına uğramasının ardından yetkililer "sokak köpeği avına" başladı. Sokak köpeği olmayan bu köpeğin sahibi gözaltına alınırken, ülke genelinde sahipsiz köpekler toplanmaya başlandı ve Şantung, Jiangxi ve Hubei gibi bölgelerde sahiplenilmeyen köpeklerin öldürüleceği belirtildi. Hayvanlara zulmü önleyen bir yasal düzenlemenin olmadığı Çin'de köpeklerin toplandığı ve öldürüldüğü görüntüler sosyal medyada halkın tepkisine yol açarken bazıları da bu eylemleri desteklediğini söyledi. Bir köpeğin yaptığı şeyin cezasını bütün köpekler ödettirmemesi gerektiği savunulurken, hayvan hakları savunucusu Wei, "Pek çok köpek, sahipleri tarafından terk edildikten sonra sokak köpeği oluyor" diyor.

🔴🔴 *Belediyeler neden onları terk eden insanlar yerine, terk edilen hayvanları cezalandırıyor?*

Çin Küçük Hayvanları Koruma Derneği'nin (China Small Animal Protection Association) eski Genel Sekreteri Shen Ruihong ise köpeklerin insanları ısırmasının köpeklerin değil, sahiplerinin ve sosyal düzenlemelerin yetersizliğinin suçu olduğunu ifade ediyor.

Ülke genelinde çoğunlukla gönüllü grupların sokakta yaşayan hayvanlarla ilgilendiği göze çarpsa da son yıllarda yerel yönetimler de duruma el atarak barınaklar açıyor, kısırlaştırma ve sahiplendirmeye yönelik çalışmalar yürütüyor. Şirketler de zaman zaman bazı adımlar atarken 2022'de e-ticaret devi Taobao, sahipsiz hayvanları sahiplendirme amacıyla geçici bir barınakta kalan kedi ve köpeklerin podyumda yürüdüğü bir etkinlik düzenlemişti.

Sokaktaki hayvan nüfusunu kontrol almaya yönelik farklı bakış açılarının benimsendiği Çin'de, hayvanların sokaktan alınıp aşı, tedavi ve kısırlaştırma işleminin yapılmasının ardından alındığı yere bırakıldığı yöntem olan TNR'ın (trap-neuter-release) öneriler arasında öne çıktığı görülüyor. Çin'de popüler olan sosyal medya platformu Weibo'daki gönderilerin incelendiği bir araştırmaya göre kedi nüfusunun kontrol altına alınmasında halkın çoğunluğu bu yöntemi desteklerken, sokak kedilerinin ekolojik etkilerinden dolayı sorunun çözülmesini isteyenler, ölümcül yöntemleri daha çok tercih ediyor. Öte yandan hem sahipli hem de sokakta yaşayan hayvanların haklarını koruyan yasal düzenlemeler yapılması yönünde yıllardır Çin yönetimine çağrı yapılıyor.

Hindistan: İneklerin sokaklarda dolaştığı ülke

Kent sokaklarında kedi, köpek ve ineklerin gezindiği, maymunların ağaçlarda dolaştığı Hindistan'da hayvanların bir sahibi olmadan yaşayabileceği düşüncesinin önemli bir yere sahip olduğu görülüyor. Öte yandan bu canlıların yaşam koşulları ve insanlar açısından oluşturduğu sorunlar nedeniyle sokakta yaşamaması gerektiğini düşünen kesimler de var. Yıllardır bu sorunların üstesinden gelmeye yönelik adımlar atılırken, yasal boyutta hayvanların sokakta özgürce yaşamasını sağlayacak yöntemlerin benimsendiği görülüyor. Ayrıca ülkede yaygın bir din olan Hinduizm, hayvanlara bakışı şekillendiren önemli bir etken.

Ülke genelinde 60 milyondan fazla sokak köpeğinin yaşadığı tahmin edilen Hindistan bu açıdan dünyadaki en kalabalık yerlerden biri. Kuduz ve diğer hastalıkların yayılmasının yanı sıra bu canlıların insanlara saldırmasından dolayı bu nüfusun kontrol edilmesi veya sona erdirilmesine yönelik talepler ortaya çıkıyor. Hindistan'da 2001'de yürürlüğe giren yasaya göre sokakta yaşayan köpeklerin öldürülmesi yasak ve yalnızca kurtarılamayacak kadar hasta ve yaralı köpeklerin uyutulmasına izin veriliyor. Uyutma işleminin insani koşullarda yapılması belirtilirken bir köpeğin, başka bir köpeğin huzurunda öldürülmesine de izin verilmiyor. Kuduz köpeklerse doğal yollarla ölene kadar diğer canlılardan izole şekilde tutuluyor.

Yaklaşık 1,5 milyar kişinin yaşadığı Hindistan'da günde ortalama 5 bin 739 köpek ısırığı vakası bildirilirken bazı yerel yönetimler yasaların, bu sağlık sorununu çözmeyi engellediğini ifade ediyor. Dünya genelindeki kuduz kaynaklı insan ölümlerinin yüzde 36'sının görüldüğü bu Asya ülkesinde, köpek nüfusunun kalabalık olması bu sebeple de endişeye yol açıyor. Öte yandan uzmanlar, halkın kuduzla ilgili yeterli farkındalığa sahip olmamasının da bu ölümlerin arkasındaki temel nedenlerden biri olduğuna işaret ediyor.

Hindistan'da inek ve köpeklerin sokaklarda dolaşmasıyla ilgili farklı sesler yükseliyor (AFP)

Hindistan'da yerel yönetimlerin sokakta yaşayan köpekleri kısırlaştırıp aşı ve tedavilerini yaptıktan sonra hayvanı aldıkları yerlere bırakma yükümlülüğü var. Ayrıca 2023'te gelen yeni düzenlemede de yerel halktan da bu hayvanlarla ilgilenmesi ve onları, yaşlı ve çocuklardan uzak bir yerde beslemesi isteniyor. Ancak Toplum ve Hayvanlar için İnsani Yardım Vakfı (Humane Foundation for People and Animals) Direktörü Meghna Uniyal, köpeklerin insan kontrolünde olduğu ve öldürülmelerine izin verilen 1960'lardaki yasalara geri dönülmesi yönünde çağrı yapıyor. Geçen yıl gelen düzenlemeleri de eleştiren Uniyal şöyle diyor:

🔴🔴 *Bu uygulama, yurttaşları öldürmüş olsalar bile sahihsiz köpek sürülerinin aynı yerde bakılmasını ve beslenmesini gerektiriyor.*

Kısırlaştırmanın erkek köpekleri daha saldırgan hale getirdiğini öne süren Uniyal sadece evcil hayvanların kısırlaştırılması gerektiğini savunuyor. Öte yandan Visakha Hayvanları Koruma ve Gözetme Topluluğu (Visakha Society for Protection and Care of Animals), kısırlaştırılıp yaşadıkları yerlere dönen hayvanların dost canlısı olduğunu kaydederken hayvan hakları savunucusu Maneka Gandhi ise "Köpekler asıl yaşadıkları yerlerden alındığında ısırır" diyor:

🔴🔴 *Eğer onları bir yerden başka bir yere götürmeyi bırakıp kısırlaştırma yöntemlerini uygularsak, nüfusları sınırlandırılır ve ısırılmazlar.*

Genellikle sokakta yaşayan köpeklerin insanları, özellikle de çocukları öldürdüğü olayların ardından köpeklere yönelik bir öfke dalgasının uyandırdığı görülürken, bu sorunu çözmesi için hükümete çağrı yapılıyor. Örneğin 2016'da, ülkenin güneydeki Kerala eyaletinde bir dizi ısırma vakasının ardından sokak köpeklerinin öldürülmesine yönelik bir kampanya yerel haberlere konu oldu. Ancak hayvan hakları savunucularının baskıları sonucu bu plan daha sonra iptal edildi. Yerel medyada "katil köpekler" ve "insan yiyici" gibi ifadeler görülürken 2017'de sokak köpeklerinin "tamamen yok edilmesi" talebiyle Hindistan Yüksek Mahkemesi'ne yapılan başvuruya yargıç kürsüsünün cevabı "Onların da yaşamaya hakkı var" olmuştu. Yargıçlar Dipak Misra ve R. Banumathi köpeklerin itlaf edilebileceğini ama bunun bir yöntemi olduğunu ifade ederken Kerala'nın yargıç makamı duruşmada şöyle belirtmişti:

🔴🔴 *Bir kişi köpek ısırtığından ölebilir. Bu bu bir kazadır ve bu nedenle bütün sokak köpeklerinin öldürülmesini söyleyemeyiz.*

Halkın köpeklerle ilişkisinin değişkenlik gösterdiğinin de belirtildiği Hindistan'da herkesin ortada çözülmesi gereken bir sorun olduğunda hemfikir olduğu görülüyor. Bazıları mevcut düzenlemelerin yeterli gelmediğini ve hayvanların toplanıp barınaklara konması veya uyutulması gibi, ABD ve Birleşik Krallık'taki yöntemlerin benimsenmesi gerektiğini savunurken, diğer taraf bu düzenlemelerin düzgün uygulanmadığının altını çiziyor. Kerala'da yaşayan hayvan hakları savunucusu Sally Varma "Bazı sokak köpekleri, sahipleri tarafından terk edilmiş köpekler. Çöplerin düzgün bir şekilde atılmaması, kısırlaştırma ve aşılama programlarının yetersiz kalması söz konusu" diyor.

Öte yandan Hindistan'da köpeklerin sokakta yaşama hakkını savunanlar arasında bu hayvanların risk teşkil ettiği ve istenmediği görüşünün köklerinin sömürgecilikte yattığına işaret ederek "sahihsiz köpek" terimini Hindistan hukukuna Britanya'nın soktuğunu belirtenler de var. Halkın sokak köpeklerini birer canlı olarak gördüğü öne çıkarken 2017'de Chennai'de yapılan bir araştırmaya göre toplumun yüzde 71'i bu hayvanları bir sorun olarak görse de yüzde 78'i kamusal alanda yaşamaya hakları olduğunu düşünüyor.

Hindistan sokaklarında görülen bir diğer hayvansa maymunlar. Ülkede 50 milyon maymunun yaşadığı tahmin edilirken kentteki kalabalık nüfusun arkasında ormansızlaşma, tarım, doğal kaynakların yok olması ve şehirleşme gibi nedenlerin yattığı belirtiliyor. Yıllar içinde insanlarla

yaşamaya alışan Hint şebeği ve Gri langur türleri şehir ortamına adapte olsa da insanlarla ilişkileri dostluk ve çatışma arasında değişen biçimler alıyor. Maymunların kuduz gibi hastalıkları yaymasının yanı sıra insanlara saldırması da bu nüfusun kontrol altına alınmasına yönelik çağrılarını artırıyor. Ayrıca bu primatların yiyecek ve eşya çalması da problem yaratırken örneğin Shimla'da, insanlardan gözlük ve cep telefonu çalarak bu eşyalar karşılığında yiyecek talep etmelerinin sık rastlanan bir görüntü olduğu aktarılıyor.

Öte yandan maymunlar yaban hayatında yiyecek bulmakta zorlandığı için şehirlere gelse de bu gıdalar onlarda hormonal dengesizlikler oluşturabileceği gibi stres ve saldırganlığı da artırıyor. Ancak Hinduizm'deki Maymun Tanrısı Hanuman'la özleştirilen bu canlılar özel bir yere sahip ve insanlar dini sebeplerin yanı sıra şefkat veya korkudan onları besliyor. Ayrıca yerel halkın, turist çekme ve para kazanma amacıyla yakın zamana kadar koruma altında olan Hint şebeğini eğiterek dilendirdiği ya da eğlence aracı haline getirdiği yıllardır aktarılıyor. 50 yıl boyunca nesli tehlikede olan türler kapsamında olan Hint şebeği, Aralık 2022'de bu listeden çıkarılmış, öldürülmesi ve ticaretinin yapılmasını yasaklayan koruması kalkmıştı. Bu durum endişelere yol açarken PETA korumanın geri getirilmesi için Hindistan Başbakanı Narendra Modi'ya mektup yazmıştı.

Yeni Delhi'de her yıl maymunların insanları ısırıldığı 1800 vaka bildiriliyor (Sajjad Hussain/AFP)

Kalabalık maymun nüfusunu kontrol altına almak için yıllardır ülkenin farklı yerlerinde çeşitli yöntemler denense de henüz kalıcı bir sonuç elde edilmiş değil. Bazı yerlerde Hint şebeğini uzaklaştırmak için langurlar kullanılsa da daha sonra bu canlıları kullanmanın yasaklanmasıyla

farklı yöntemlere geçildi. Yine de bazı maymun yakalayıcıları langurların sesini taklit ederek Hint şebeklerini kaçırdıkları, geçen yıl Yeni Delhi'de düzenlenen G20 zirvesi öncesinde de kenti maymunlardan arındırmak için bu yönteme başvuruldu.

Öte yandan maymunları başka bir yere taşımak veya sığınaklara yerleştirmek gibi yöntemler denenirken bu canlıların aşırı kalabalık sığınaklardan kaçtığı ve dönecek bir yerleri kalmadığı için şehre geri geldiği belirtiliyor. Bunun yanı sıra uzun süre bir yerde kapalı kalmanın hayvanların sağlığına zarar vereceğinin de altı çiziliyor. Ayrıca dini sebeplerden dolayı Hint şebeklerinin nadiren öldürüldüğü ve buna ekinleri talan ettikleri durumlarda izin verildiği söyleniyor. Kısırlaştırma yoluyla maymun nüfusu kontrol altına alınmaya çalışılsa da burada da çeşitli sorunlar baş gösteriyor. Hem maymun yakalayıcılara pek rastlanmaması hem de bu işlemin maliyetli ve karmaşık olması engel teşkil ederken, erkek maymunların kısırlaştırılınca daha saldırgan olduğu da belirtiliyor. Son yıllarda bazı yerlerde maymunlara kentlerde yaşayabilecekleri yeşil alanlar yaratılması deniyor ve yaban hayatını kurtarmayı amaçlayan sivil toplum kuruluşu Wildlife SOS de bu yöntemi öneriyor.

Hindistan sokaklarında yaygın rastlanan hayvanlardan biri de inekler. Son yıllarda sığırların öldürülmesine ciddi kısıtlamalar getirilmesi ve teknolojinin gelişmesiyle daha az hayvana ihtiyaç duyan çiftçilerin bu canlıları sokağa bırakması sonucu sokaklardaki inek sayısının arttığı düşünüyor. Özellikle 2017'de hükümetin, ülke genelinde sığır kesen mezbahaların kapatılmasını emretmesinin ardından durumun daha da kötüleştiği aktarılıyor. Ülke genelinde 5 milyon sahipsiz sığır olduğu tahmin edilirken bu nüfusun büyük kısmı boğalar ve artık süt üretmeyen ineklerden meydana geliyor. Genellikle aç ve yaralı olan bu hayvanlar kentte hayatta kalmaya çalışırken insanlar açısından da sorunlar ortaya çıkıyor.

Dünyanın en büyük ikinci sığır eti üreticisi olan Hindistan'da bu hayvanların kesiminin yasaklanmasıyla sokaktaki inek sayısı arttı (AFP)

Hinduizm'de kutsal sayılan bu hayvanlar trafik kazalarına karışıyor, yiyecek bulmakta zorlandıklarından saldırganlaşıyor ve ekinlere zarar veriyor. Akdeniz humması gibi hastalıkları insanlara bulaştırabileceği için de bu hayvanlar endişeye yol açıyor. Fakat yerel yasalar hasta sığırların uyutulmasına izin verse de bunun kültürel açıdan sorun yarattığı ve nadiren gerçekleştiği belirtiliyor. Çiftçilerin hasta hayvanları sokaklara bırakması sonucu da salgınlar patlak veriyor. Ayrıca pek çok çiftçi, ineklerin ekinleri yememesi için geceleri çiftliklerini korumak zorunda kalıyor. Hükümetin hayatını mahvettiğini söyleyen çiftçi Ashok Kumar şöyle diyor:

🔴🔴 *Ekinlere zarar verdikleri için inekleri dövsek hapse girip aylarca çıkamayabiliriz. Bu inekleri terk edenlerin parmaklıklar arkasında olması gerekiyor.*

Sığırların kalması için barınaklar (gaushala) açılrsa da bunların yeterli gelmediği söyleniyor. Güney Delhi Belediyesi Veterinerlik Departmanı'nın eski yöneticisi Ravinder Sharma "Belediye genelde ineği yakalıyor ama nereye götürecektir? Çoğu barınakta yer yok. Polis bile durumu ciddiye almıyor" diyor. Daha sıkı düzenlemeler getirilmesi çağrısı yapan Sharma, sokaktaki ineklerin çoğunun sahipli olduğunu ve bu hayvanların küpelenmesi ve sokakta serbestçe dolaştıklarında sahiplerine para cezası verilmesini öneriyor. Dabar Hare Krishna Gaushala adlı barınağın müdürü Krishan Yadav ise barınakların tam kapasitesinin kullanılmadığının altını çizerek "Bunun nedeni bitki ve makinelerin alanı işgal etmesi" diyor. Sokaktaki sığır nüfusundan Yeni Delhi Belediyesi'ni sorumlu tutan Yadav şöyle bir tavsiye veriyor:

🔴🔴 *Eğer sığırlar, özellikle de üretken süt inekleri yakalanırsa, sahipleri onları serbestçe sokağa bırakmaktan cayabilir.*

AMERİKA

Sokaklarında çeşitli türlerden hayvanlara rastlanabilen Amerika kıtasında, bu canlılarla ilişki de bölgeden bölgeye değişiklik gösteriyor. Rakundan kokarcaya, ayıdan kır kurduna yaban hayvanlarının kentlerde görüldüğü Kanada'da genellikle bu hayvanların yiyeceğe erişimi kısıtlanarak şehir ortamından uzaklaşmaları sağlanmaya çalışılıyor. Kanada'da sokak kedisi ve köpekleri de yaşarken, ülke genelinde sahipsiz hayvanlara yönelik yasal düzenleme bulunmuyor. Öte yandan 1-4 milyon civarı sahipsiz kedinin yaşadığı düşünülen ülkede bu nüfusu azaltma amacıyla hayvanlar kısırlaştırılıp buna uygun olanlar sahiplendiriliyor, olmayanlar da alındığı yere bırakılıyor. Hayvanların uyutulmasının büyük ölçüde barınakların kalabalık olmasından kaynaklandığı belirtilen Kanada'da, barınaklardaki kedi ve köpek sayısı artsa da yıllar içinde uyutma oranlarının düştüğü aktarılıyor.

Pandemide Central Park, rakunlara kaldı (Johannes Eisele/AFP)

Latin Amerika kültüründeyse köpeklerin sokakta özgürce dolaşmasının normal karşıladığı belirtilirken bu canlılara yönelik daha farklı düzenlemeler göze çarpıyor. Örneğin Kosta Rika hayvanların uyutulmasını 2003'te yasaklarken Brezilya'da da pek çok belediye sağlıklı hayvanların uyutulmasına izin vermiyor. Sokak hayvanlarının sorumluluğunun yerel yönetimlere verildiği bu ülkede nüfus kontrolü için kısırlaştırmanın yanı sıra sorumlu evcil hayvan sahipliğini artırmaya yönelik çalışmalar yürütülüyor. Yoğun sokak köpeği nüfusuna rağmen köpeklerden bulaşan kuduz sorununu büyük ölçüde çözen Latin Amerika'da Meksika, bu alanda dünya çapında bir ilke imza atmasıyla öne çıkıyor.

ABD sokaklarında hiç hayvan yok mu?

Sokaktaki hayvan nüfusunu bitirme amacıyla yıllardır çeşitli yöntemler deneyen ABD'nin henüz tamamen başarıya ulaştığı söylenemez fakat kuzey eyaletlerinde güneye kıyasla daha az sokak hayvanına rastlandığı belirtiliyor. Bunun daha yumuşak iklimlerin görüldüğü güney eyaletlerinde hayvanların daha kolay hayatta kalabilmesinin yanı sıra buradaki halkın hayvanları kısırlaştırmamasından kaynaklandığı ifade ediliyor. Ayrıca hayvanlarla ilgili düzenlemelerin yetersizliği ve yasal izin olmadan kâr amacıyla hayvan üretilmesinin yaygınlığı da sebepler arasında yer alıyor.

70 milyon kedi ve köpeğin sokaklarda yaşadığı tahmin edilen ABD'de, bu yoğun nüfusun arkasında yatan neden PETA'ya göre hayvanların sokağa terk edilmesi ve barınaklarda yeterli yer olmaması. Sokakta yaşayan bu hayvanlara araba çarptığını, başka hayvan ve insanların şiddetine uğradığını ve çeşitli hastalıklara yakalandığını belirten hayvan hakları örgütü, sorunun çözümü için kısırlaştırma yapılmasını tavsiye ediyor.

Hayvanlara Yönelik Zulmü Önleme Amerikan Derneği'nin (American Society for the Prevention of Cruelty to Animals/ASPCA) 2019 tarihli verisine göre yaklaşık 3,1 milyonu köpek ve 3,2 milyonu kedi olmak üzere her yıl 6,3 milyon kadar hayvan barınaklara giriyor. Bu hayvanlara mikroçip takılmışsa bu kontrol edilerek sahipleriyle buluşturulmaya ve bunda başarılı olunamazsa sahiplendirilmeye çalışılıyor. ABD genelinde sahipli hayvanlara mikroçip takma zorunluluğu yok fakat Hawaii, 2021'de bunu zorunlu hale getiren ilk eyalet olurken Houston gibi bazı şehirlerde de bu uygulama mevcut.

Ayrıca evcil hayvanların sokağa terk edilmesi pek çok eyalette hayvana eziyet olarak değerlendirilerek suç kapsamına alınıyor. Bunun yasal sonuçları bölgeden bölgeye değişirken, örneğin Massachusetts'te hayvanını sokağa bırakan kişiye 5 yıla kadar hapis cezası ve/veya 2 bin 500 dolar para cezası verilebiliyor.

Barınakların durumunun bölgeden bölgeye farklılık gösterdiği ABD'nin Pensilvanya eyaletinin bir şehrinde geçen yılın sonunda bir barınak, 50 yıldır ilk kez kuruluşlarında hayvan kalmadığını ve hepsinin sahiplendirildiğini açıklamıştı. Öte yandan ülke genelinde son yıllarda barınaklardaki hayvan nüfusunda artış yaşandığı aktarılıyor. Hayvan hakları örgütü Best Friends, 2022'de barınaklara giren kedi ve köpek sayısının önceki yıla göre artış göstererek 4,4 milyona ulaştığını kaydederken, 2016'dan beri ilk kez barınaktan canlı çıkan hayvan oranlarında düşüş yaşandığını belirtiyor.

ABD barınaklarından yılda yaklaşık 2 milyon köpek sahiplendiriliyor (Frederic J. Brown/AFP)

Kâr amacı gütmeyen hayvan barınağı Central Pennsylvania Humane Society Müdür Yardımcısı Logan Hoskinson, kedi sayısının her zaman yüksek olduğunu ama özellikle köpek sayısında son

yıllarda artış yaşandığını söylüyor. Barınakların aşırı kalabalık olmasının hayvanların ihtiyaç duyduğu tedaviyi almasını engellediğini belirten Hoskinson, hayvan üretimiyle ilgili sınırlamalar getirilmesini talep ediyor. Hoskinson halkı barınaklardan hayvan sahiplenmeye de teşvik ederken, bu kuruluşlara daha fazla finansman sağlanması gerektiğinin de altını çiziyor.

ABD'de sahipsiz hayvan sayısının artması bazı barınakların sahiplenme ücretlerini artırmasına yol açıyor ve bazı barınaklar da yer açmak için hayvanları öldürüyor.

Pensilvanya'nın Philadelphia şehrinde faaliyet gösteren ACCT Philly'de yöneticilik yapan Sarah Barnett, 10 köpekten 8'inin barınaktan canlı çıktığını söylüyor.

👁️👁️ *Köpeklerin çoğu uyutulmuyor ama açıkçası, yer açmak için bir köpeğin bile uyutulması çok fazla.*

Sokakta sahipsiz hayvan görenlere, barınağa getirmeden sahibiyile buluşturmaya çalışmalarını tavsiye eden Barnett, bir hayvana bakamayacak durumda olanları da gönüllülük yapmaya çağırıyor.

Barınaklara giren hayvanların her yıl 920 bin kadarının uyutulduğu tahmin edilirken bazı barınak ve eyaletler "öldürmeme politikası"nı benimsiyor. Sağlıklı veya tedavi edilebilecek hayvanların uyutulmadığı bu politikaya göre bir barınak veya eyaletin "öldürmeyen" sıfatını alması için barınaklara giren bütün hayvanların en az yüzde 90'ının sağ şekilde buradan ayrılması gerekiyor. Best Friends'e göre 2019'da Delaware bu unvanı alan ilk eyalet olurken hayvan hakları kuruluşu halihazırda ülke genelindeki barınakların yarısından fazlasının bu politikayı yürüttüğünü belirtiyor.

Öte yandan bu uygulamanın hayvanlar açısından daha kötü sonuçlar doğurduğunu düşünenler de var. Örneğin PETA, öldürmeme politikasına sahip barınakların genellikle ağzına kadar dolu olduğu için acil yardıma muhtaç hayvanların bu kuruluşlara alınmadığını ifade ediyor. Böylece hayvanların uyutulmaya kıyasla sokaklarda çok daha kötü koşullarda öldüğünü belirten hayvan hakları kuruluşu, geleneksel barınaklarda kalan hayvanların iki hafta kadar kısa bir süre içinde psikolojisinin kötüleşmeye başladığını belirtiyor. Uzun süre barınakta yaşayan hayvanların, sahiplenilse bile davranış bozuklukları nedeniyle genellikle geri getirildiği ve bu canlıların ömrünü kafeslerde geçirmek zorunda kaldığına dikkat çekiliyor. Bu politikanın, asıl sorumluların gözden kaçırılmasına yol açtığını ifade eden PETA, sorunun köküne inilerek kontrolsüz hayvan üretimi ve ticaretinin önüne geçilmesi gerektiğini vurguluyor.

Porto Riko'nun başkenti San Juan'ın turistik bir bölgesinde yaşayan yüzlerce sokak kedisinin, bu yıl içinde bölgeden uzaklaştırılmasına karar verildi (Alejandro Granadillo/AP)

Kedi ve köpeklerin yanı sıra ABD kentlerinde sincap, rakun, ayı ve geyik gibi yaban hayvanlarına da rastlamak mümkün. İnsanların yerleşimiyle doğal yaşam alanlarından çıkmak zorunda kalan bu hayvanlar, genellikle gıdaya daha rahat erişebildikleri için kentlere iniliyorlar. Çoğu gececil olan bu hayvanlar insanlar uyurken şehirde rahatça gezerek karınlarını doyurabiliyor. Şehirde en çok görülen yaban hayvanlarından olan rakun, hepçil beslendiği için daha rahat yiyecek bulabiliyor ve genellikle çöplerden beslendiği belirtiliyor. Kent ortamında yiyecek arayan bir diğer hayvan olan Amerikan kara ayılarının ise şehir ortamına uyum sağladığı aktarılıyor. Araştırmacılar, Nevada ve Kuzey Karolina gibi eyaletlerde görülebilen bu ayıların, yabandakilere kıyasla daha az aktif olduğunu ve daha şekerli bir diyetle beslendiğini söylüyor.

ABD'nin neredeyse bütün eyaletlerinde görülebilen yaban hayvanlarından birinin de Ak kuyruklu geyik olduğu ifade ediliyor. Otsu bitkiler, meşe palamutu ve çalılarla beslenen bu canlılar da genellikle geceleri seyahat ediyor. 2016'da geyik nüfusunu kontrol altına almak adına New York'un Staten Island bölgesinde kısırlaştırma, toplumun eğitilmesi ve doğal kaynakların korunmasına odaklanan bir çalışma başlatılmış ve 2020'ye geldiğinde geyiklerin yüzde 93'ü kısırlaştırılmıştı. Kent ortamı avlanmaya pek uygun olmadığından bu yöntem çoğu durumda tercih edilmiyor.

Şehre inen bu hayvanlar genellikle insanlara ciddi bir tehdit oluşturmasa da timsah ve kır kurdu gibi canlıların sokaklarda görülmesi endişe yaratabiliyor. Yaklaşık 1,3 milyon timsahın yaşadığı tahmin edilen Florida eyaletinde bu hayvanlar zaman zaman insanlara saldırarak onları ciddi şekilde yaralıyor veya öldürüyor. Öte yandan bu olaylar düşünüldüğü kadar yaygın değil; 1948-2021 döneminde timsahların kışkırtılmadan insanları ısırduğu 442 olay kaydedilirken bu olayların 26'sı ölümlle sonuçlandı. Timsahların yarattığı tehdidi azaltmak adına, boyu 1,2 metreden uzun

olan ve tehdit yarattığı düşünülen timsahlar, görevliler tarafından bölgeden uzaklaştırılıp öldürülebiliyor. Timsahların yanı sıra özellikle Los Angeles'ta görülen kır kurtları da endişeye yol açmasına rağmen insanlara nadiren saldırıyor. Öte yandan bu vakaların son yıllarda arttığı aktarılırken halkın, yiyecek bulma amacıyla kentlere inen bu hayvanları beslememesi tavsiye ediliyor.

Meksika: Sokaklarında milyonlarca köpek yaşarken kuduzda bir ilke nasıl imza attı?

Latin Amerika'daki en kalabalık sokak köpeği nüfusuna sahip olduğu düşünülen Meksika'da bütün köpeklerin yüzde 70 kadarının, yani 23-25 milyon köpeğin sokakta yaşadığı tahmin ediliyor. Bunun altında yatan temel neden olarak genellikle insanların evcil hayvanları sokağa terk etmesi işaret edilirken kısırlaştırma kültürünün yaygın olmaması sokaktaki hayvan nüfusunun artmasına yol açıyor. Ayrıca yalnızca Meksika'da değil, Latin Amerika genelinde hem profesyonel hem de izinsiz üreticilerin bu sorunda payı olduğu belirtiliyor.

Sokakta yaşayan hayvanlar açlık, susuzluk, çeşitli hastalıklar ve olumsuz hava koşullarıyla mücadele etmenin yanı sıra insanlar tarafından şiddete de uğruyor. Öte yandan hayvanların sokağa terk edilmesi ve maruz kaldığı istismar hakkında halkın yeterli farkındalığa sahip olmadığı ve bu şiddet vakalarının büyük ölçüde cezaysız kaldığı belirtiliyor. Bütün eyaletlerin hayvana zulümle ilgili yasal düzenlemesinin olduğu Meksika'da ilk kez 2022'de bir hayvana şiddet davasında sanık suçlu bulunurken, zehirlenerek hayatını kaybeden köpekler sokak hayvanı değil, Meksika Kızılhaçı'nda çalışan iki köpekti. Athos ve Tango isimli köpekleri öldürmekten suçlu bulunan Benjamin "N"ye 10,5 yıl hapis ve 2,4 milyon Meksika pesosuna (yaklaşık 4,2 milyon TL) yakın para cezası verildi.

126 milyondan fazla nüfusu olan Meksika'da sağlık yetkililerinin tahminlerine göre yılda yaklaşık 100 bin köpek saldırısı bildiriliyor. Bunların yaklaşık yarısının aşılınmış köpekler olması, sahipli köpeklerin de sokak köpekleri kadar saldırma ihtimali olduğuna işaret ediyor. Öte yandan sokakta yaşayan hayvanların halk sağlığını tehdit ettiğine yönelik endişeler de mevcut. Akdeniz humması, uyuz ve şarbon gibi hastalıkların insanlara bulaşabileceği belirtilirken, hayvanların açık alanlara dışkılamasıyla çevreyi ve su kaynaklarını kirleterek hastalıkların yayılmasına yol açabileceğine de dikkat çekiliyor.

Ciudad Juarez'de bir belediye çalışanı, sokak köpeğini yakalıyor (Jose Luis Gonzalez/Reuters)

Bu endişeler varlığını sürdürse de bu Latin Amerika ülkesi, dünya genelinde yılda yaklaşık 59 bin kişinin ölümüne yol açan kuduz hastalığıyla ilgili kayda değer bir gelişmeye imza atmayı başardı. Meksika 2019'da Dünya Sağlık Örgütü'nden, köpeklerden bulaşan kuduz hastalığını halk sağlığı sorunu olmaktan çıkarma onayı alan ilk ülke oldu. Ülke çapında 1990'lardan beri benimsenen bir stratejiyle ücretsiz ve toplu aşılama kampanyaları yürütülerek köpeklerin yüzde 80'inden fazlasına ulaşıldı. Ayrıca halkı bilinçlendirme çalışmaları da yapılırken, zamanında teşhis konmasına da önem verildi.

Öte yandan yerel yönetimler sokakta yaşayan hayvanları toplama kampanyaları ve kısırlaştırma çalışmaları yürütse de ülkedeki kalabalık köpek nüfusunu kontrol altına alma çabalarında benzer bir başarıya ulaşıldığı söylenemez. Doluluk ve kaynak sıkıntıları yaşayan barınakların, genellikle hayvanları öldürmek zorunda kaldığı aktarılıyor. Hayvanlarla ilgili düzenlemelerin genellikle eyalet düzeyinde uygulandığı Meksika'da bütün eyaletler sokak hayvanlarının uyutulmasına izin veriyor. Halihazırda ilaçla uyutma yöntemi yürürlükte olsa da daha ucuz ve ulaşılabilir olduğundan 2015'e kadar köpekler elektrik verilerek öldürülüyordu. 19 yıl boyunca ülke genelinde yaygın olan bu yöntemin çoğunlukla kuduzla mücadele merkezlerinde kontrolsüzce uygulandığı ve elektrik verildiğinde hayvanlar bilincini kaybetmezse voltajın yükseltildiği ve bu canlıların elektrik akımıyla değil, yanarak öldürüldüğü bildiriliyor. Hayvan hakları savunucularının baskıları sonucu 2015'te bu yöntem yasaklandı ve köpekleri uyutmada onaylanan tek yöntem aşırı dozda anestezi vermek oldu.

Şili'nin en büyük ve en eski hapisanesinde yatan binlerce mahkum, burada yaşayan yaklaşık 100 kediyi bakıyor ve bazıları bu canlıları beslemek için bazen günlerce yemek yemiyor (Claudio Ramirez/Humane Society International)

Kısırlaştırma politikalarının sonuç vermemesinin altındaki temel nedenin, çoğu kişinin ameliyatın risklerinden ve köpeğin acı çekeceğinden endişelenerek hayvanlarını kısırlaştırmaması olduğu belirtiliyor. Evcil hayvanları kısırlaştırma oranlarının düşük seviyelerde kaldığı ülkenin Yucatán eyaletinde, şehirde yaşayan halkın yüzde 72'den fazlasının köpeği olsa da bu köpeklerin yalnızca yüzde 3,1'i kısırlaştırılmış. Aguascalientes kentinde yapılan bir araştırmadaysa kedi ve köpeklerin yüzde 34'ünün kısırlaştırıldığı ortaya konarken, veteriner hizmetlerinin daha erişilebilir olması gerektiği de vurgulanıyor.

Sahipli hayvanların kısırlaştırılmaması, sokağa terk edildiklerinde hızla üreyebildikleri için sokaktaki hayvan nüfusu üzerinde ciddi bir etkiye sahip ve Meksika genelinde de insanların köpeklerini sokağa bırakmasının nüfusun artışında önemli bir rol oynadığı görülüyor. Meksika'da bireylerden ziyade eşya olarak görüldüğü söylenen bu canlılar genellikle hediye olarak veriliyor ve çoğunlukla ekonomik ve zaman yaratmakla ilgili sıkıntıların yanı sıra bir hayvanın sorumluluğunu almayı istemeyen sahipleri tarafından sokağa terk ediliyor. Mexico City'deki bir barınakta veteriner olan Jose Carlos Hernandez, özellikle şubat-mayıs döneminde daha çok hayvanın sokağa bırakılmasını, bu hayvanları aralıkta Noel hediyesi olarak alan kişilerin terk etmesine bağlıyor:

●● İnsanlar onların yemeğe, suya, ilgiye, yıkanmaya ve bolca bakıma ihtiyaç duyan canlı bir varlık değil, bir eşya ya da nesne olduğunu düşünüyor. Daha sonra tuvalete girdiğinde ya da çocuklarını ısırduğunda anlamıyorlar. Hayvan sorun çıkarıyor ve sonunda buraya geliyor.

Sorumlu evcil hayvan sahipliğinin ülke genelinde yaygın olmaması, yoksulluk ve hayvanların ihtiyaçlarıyla ilgili eğitim eksikliğiyle ilişkilendirilirken yoğun köpek nüfusunu kontrol altına almaya yönelik çözüm önerilerinde kısırlaştırmanın yanı sıra halkın bilinçlendirilmesinin de öne çıktığı görülüyor.

AFRİKA

Afrika kıtasındaki ülkelerin çoğunda özellikle köpek nüfusunun yoğun olduğu görülürken, kıta genelindeki yoksulluğun ve insani krizlerin hayvanların gölgede kalmasına ve ihtiyaç duydukları bakımı alamamasına yol açtığı belirtiliyor. Ayrıca ekonomik sıkıntılar, insanların sahipli hayvanları sokağa bırakmasının yanı sıra bu canlılar için açılan barınakların da kapanmasına neden oluyor. Kıta genelinde kuduz, halk sağlığını ciddi derecede tehdit ederken bir dereceye kadar kısırlaştırma ve aşılama çalışmaları yürütülse de büyük ölçüde gönüllülerin üstlendiği bu uygulamalar yetersiz kalıyor. Kenya, Cezayir, Tunus, Etiyopya gibi ülkelerde, hastalıklarla başa çıkma amacıyla hayvanlar sokak ortasında ateş edilerek veya zehirlenerek öldürülüyor.

Mağrip'te sokak köpeklerinin kuduzla karşı aşılmasına yönelik kampanyalara rağmen itlaflar sürüyor (Fethi Belaid/AFP)

Bu uygulamalar tepki çekse de çoğu ülkede sahipsiz hayvanları korumaya yönelik yasal düzenlemeler olmaması bunların önüne geçilmesini zorlaştırıyor. Hayvan hakları savunucuları daha insani yöntemler benimsenmesi çağrısı yaparken hayvanları kısırlaştırıp aşısını yapıp yerine bırakma uygulamasını öneriyorlar. Öte yandan çözümün sahiplenmeden değil, insanların

köpeklerle uyum içinde yaşamayı öğrenmesinden geçtiğini düşünenler de var. Kedi ve köpeklerin yanı sıra zebra ve primatlar gibi canlıların görüldüğü Afrika kıtasında, sokaklarında çeşitli hayvanların yaşadığı Güney Afrika önemli bir yere sahip.

Güney Afrika babunlarla yaşamaya alıştı mı?

Kedi ve köpeklerin yanı sıra sokaklarında Kap babunu ve Afrika penguenine de rastlanabilen Güney Afrika'da bu canlılar kent yaşamında hayatta kalmaya çalışırken, insanlarla da çeşitli şekillerde etkileşime giriyor. Ülkede sahipli hayvanların şiddete uğramasını önleme amacıyla yasal düzenlemeler olsa da sokak hayvanlarına yönelik böyle bir uygulama olmaması dikkat çekiyor.

Ülke genelinde yaklaşık 15 milyon kedi ve köpeğin olduğu ve bu canlıların 4,1 milyonunun sokakta veya barınakta yaşadığı tahmin ediliyor. Köpeklerin çoğunun ekonomik sıkıntılarla mücadele eden ilçelerde yaşadığı ve bekçi köpeği olarak kullanıldığı belirtilirken bu hayvanlar sokakta serbestçe dolaşma imkanına sahip. Bu durum taşıdıkları hastalıkları yaymalarına ve çoğu kısırlaştırılmadığından kontrolsüzce üremelerine yol açıyor. Güney Afrika'daki hem sahipli hem de sahipsiz hayvanların ülkedeki yoksulluktan payını aldığı ve beslenme, veteriner hizmetleri ve barınma gibi ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığının altı çiziliyor. Bunun yanı sıra bu canlıların şiddete uğradığı ve ülke genelinde yasaklanan köpek dövüşlerinde kullanıldığı da aktarılıyor.

Bu hayvanlarla genellikle gönüllülerin ilgilendiği ve barınaklar açığının gözlemlendiği Güney Afrika'da Kovid-19 pandemisi bu alanda da etkisini gösterdi. Salgın döneminde sokağa terk edilen hayvan sayısı krize yol açacak boyutlara ulaşırken barınakların ağzına kadar dolduğu, yiyecek sıkıntısı yaşadığı ve sahiplenme oranlarının ciddi derece düştüğü aktarılıyor. Bunun sonucunda bağışlara bağımlı hale gelen barınaklar, artan işsizlik nedeniyle ayakta kalmalarına yetecek bağış da toplayamıyor. Öte yandan yerel halkın sokakta yaşayan hayvanlara bakmasının yaygın olduğu görülürken, bazı hayvanların gayriresmi şekilde bir hane tarafından sahiplenildiği belirtiliyor. Fakat bu hayvanların hastalandığında veya yaralandığında genellikle tedavi almadığının da altı çiziliyor. Güney Afrika halkının evcil hayvanlarla kurduğu ilişkinin göze çarpan yönlerinden biri de çoğu kişinin barınaktan hayvan sahiplenmeye sıcak bakması. Genel nüfusun yüzde 77'si ileride barınaktan hayvan sahiplenmeyi düşünürken, bu oranın küresel ortalamasının yüzde 65 olduğu belirtiliyor.

Cape Town'ın eteklerinde babunlar, turistlerden bir şeyler aşırmayı seviyor (Schalk van Zuydam/AP)

Köpeklerin insanlara saldırılarının önemli bir risk oluşturduğu ve özellikle istismara uğrayan veya saldırgan olacak şekilde yetiştirilmiş köpeklerin, genellikle istenmeden kıskırtıldığında insanlara saldırdığı ifade ediliyor. Bunun yanı sıra zoonotik hastalıkların yayılması halk sağlığı açısından kayda değer bir tehdit oluştururken özellikle kuduz, kıtanın geri kalanı gibi Güney Afrika'nın pek çok yerinde de ciddi bir sorun olmaya devam ediyor.

Dünya çapında kuduz kaynaklı insan ölümlerinin yüzde 99'una köpeklerden bulaşan virüs yol açarken, bu hastalıkla mücadele amacıyla ülkede aşılama kampanyaları yapılsa da hem köpek nüfusunun yüksek olması hem de yeterli kaynak olmaması bu çabaların sonuç vermesinin önünde engel teşkil ediyor. Ayrıca yılda kaç hayvanın aşılandığı veya kaçının aşıya olumlu yanıt verdiği gibi verilerin eksikliği, vaka sayılarındaki düşüşü anlamanın yanı sıra sorunun çözümünü de zorlaştırıyor. Öte yandan hastalığın yayılması endişesiyle köpeklerin öldürüldüğünün de bildirildiği Güney Afrika'da veteriner hekim muayenesi olmadan da polis memurlarının hastalık taşıdığı düşünülen hayvanları öldürmesine izin veriliyor. Bu düzenlemenin sokakta yaşayan hayvanları itlaf etmek için kullanılacak bir açık yarattığına da dikkat çekiliyor.

Güney Afrika sokaklarında rastlanan hayvanlardan biri olan Kap babunu uzun yıllardır bu bölgede yaşasa da burada yerleşimin artmasıyla beraber özellikle son yüz yıldır hayatta kalmakta zorlanıyor. Trafik kazalarının yanı sıra köpeklerin saldırması veya çöplerden kaptıkları hastalıklar nedeniyle ölen veya yaralanan, Afrika'nın güneyine özgü bu hayvanlar Batı Kap vilayetinin Cape Town şehrinde sıkça görülüyor. Nesilleri tükenme tehlikesi altında olmasa da eyaletin koruma

altında aldığı Kap babunları genellikle şehrin çevresinde yaşarken, yerleşimin bu alanlara uzanmasıyla beraber insanlarla daha yakından temas kurmaya başladı.

Cape Town'da yaşayan Afrika penguenleri Netflix'in Penguin Town adlı belgesel dizisine de konu oldu (Netflix)

Bu yakınlık hayvanların yanı sıra insanların da sorunlar yaşamasına yol açarken yiyecek arayışındaki babunların evlere veya arabalara girdiği, ekinlere saldırdığı görülüyor. Bu durumlarda yurttaşların zaman zaman babunlara havalı tabancayla ateş ettiği, "problematik" olanlarınsa uyutulduğu belirtiliyor. Çöplerde çok fazla zaman geçiren bu hayvanları kentten uzaklaştırmak için gıda atıklarını azaltma ve babun geçirmez çöp kutuları kullanma gibi yöntemler denirken 2013'te de babunları dışarıda tutmak için yerleşim bölgesinin çevresine çitler dikilmeye başlandı. Bu uygulamanın hayvanların sayısını bir miktar azalttığı gözlemlense de bazı kişiler çok ileri gidilmesi halinde çevredeki doğal alanlardan silinebileceklerinden korkuyor. Öte yandan şehir yönetimi geçen yıl Kap babunlarını daha kırsal alanlarla sınırlı tutma amacıyla daha fazla çit inşa etmeyi planladığını duyurdu. Baboon Matters Trust adlı sivil toplum kuruluşundan Jenni Trethowan ise soruna yanlış yerden yaklaşıldığını belirterek şöyle diyor:

🔴🔴 *Babunları idare etmenin yolu yok ama etkili eğitim, yasal yaptırım ve stratejiyle insanları idare edebilirsiniz.*

Güney Afrika'da karşılaşılabilecek hayvanlardan biri de Afrika penguenleri. Namibya ve Güney Afrika sahillerinde yaşayan bu penguenlerin bahçelere yumurtalarını bıraktığı veya arabaların altına saklandığı görülüyor. Her yıl 10 bin kadar penguen çiftinin Cape Town'ın güneyindeki Simon's Town bölgesine indiği tahmin edilirken soylarının tükenmemesi için bu hayvanların çiftleşmesi gerekli.

Özellikle son 30 yıldaki endüstriyel balıkçılık nedeniyle nesli tükenme tehlikesi altında olan Afrika penguenleri, 2035'e gelindiğinde tamamen yok olma riskiyle karşı karşıya. Bu penguenlerin beslenme ve üremeyle ilgili karşılaştığı zorluklara gayet iyi adapte olduğu düşünülse de hastalık, fırtına, sel ve kirlilik gibi tehditler de mevcut. Öte yandan Afrika penguenlerinin soyunun tükenmesinin önüne geçmek için hâlâ umut olduğunu belirten, Güney Afrika merkezli sivil toplum kuruluşu Two Oceans Aquarium Foundation'dan Dr. Judy Mann şöyle diyor:

🔴🔴 *Balıkçılık sektörü, Güney Afrika hükümeti, petrol ve denizcilik şirketleri, bilim insanları, çevreciler, uluslararası müttefikler ve halk birlikte çalışırsa, Afrika penguenlerinin sayısının her yıl azalmasını durdurabiliriz.*

AVRUPA

Avrupa sıklıkla sokaklarında hayvan olmayan bir bölge olarak işaret edilse de bu durum kıtanın tamamı için geçerli değil. Örneğin yaklaşık 10 milyon nüfusa sahip Yunanistan sokaklarında 3 milyon kadar kedi ve köpeğin yaşadığı tahmin ediliyor. Bu nüfusu kontrol altına alma amacıyla 2021'de yürürlüğe giren kapsamlı bir yasayla Yunanistan'da sokak hayvanlarının sorumluluğu yerel yönetimlere verildi. Hayvan üretimine de kısıtlamalar getirmenin yanı sıra evcil hayvanlara nüfus kaydı oluşturmak da zorunlu hale gelirken, bu uygulama Fransa, Birleşik Krallık ve Estonya gibi pek çok Avrupa ülkesinde mevcut. Yunanistan'daki yeni yasaya göre sokaktaki hayvanlar kısırlaştırılıp aşılandıktan ve çip takıldıktan sonra üç ay barınakta tutuluyor. Bu süre zarfında sahiplenilmeyen hayvanlar doğal alanlarına geri bırakılıyor.

Hayvanları terk etmede "Avrupa şampiyonu" olduğu söylenen Fransa'da ise yılda en az 100 bin evcil hayvanın barınaklara bırakıldığı belirtiliyor. Özellikle yaz tatili döneminde bu açıdan artış kaydediliyor. Hayvanları sokağa bırakmanın 45 bin euro para ve üç yıl hapis cezasıyla sonuçlanabileceği bu Avrupa ülkesinde barınakların ağzına kadar dolduğu aktarılıyor. Barınaklarda yer kalmadığı durumlardaysa hayvanlar uyutulabiliyor. Fransa gibi sokaklarında sahipsiz hayvanlara pek rastlanmayan Birleşik Krallık'ta da sokakta bulunan hayvanlar yetkililer tarafından toplanıp gereken tedavileri yapıldıktan sonra belediye barınağına teslim ediliyor. Bir hafta içinde hayvanın sahibine ulaşılamazsa veya başka biri hayvanı sahiplenmezse bu canlılar uyutuluyor. Birleşik Krallık barınaklarında her gün ortalama 21 sağlıklı köpeğin öldürüldüğü belirtiliyor. Ayrıca ekonomik sıkıntılar nedeniyle terk edilen sahipli hayvan sayısında artış gözlemlenirken, barınakların taşma noktasına geldiği de aktarılıyor. Hollanda ve Romanya ise Avrupa'daki sokak hayvanlarıyla ilgili bu farklılıkların iki uç örneğini sunuyor.

Hollanda: Sokaklarında köpek olmayan ilk ülke

19. yüzyılda sokaklarda yaşayan büyük bir köpek nüfusuna ev sahipliği yapan Hollanda artık dünyanın sokak köpeği olmayan ilk ülkesi olmakla övünüyor. 200 yıla yayılan bu süreçte çeşitli yöntemler denense de bu Avrupa ülkesinin mevcut duruma gelmesinde halkın köpeklere bakışının değişmesinin temel bir yer edindiği görülüyor.

Neredeyse her hanenin köpek sahibi olduğu 1800'lerde elitler safkan türleri tercih ederek statülerini gösterirken, daha yoksul kesimler çalıştırma amacıyla melez köpekleri sahipleniyordu. Sahiplenme veya hayvan refahına yönelik pek bir düzenlemenin olmadığı bu dönemde hayvanlar sokaklarda rahatça geziyor, ürüyor ve sahipleri istedikleri zaman onları sokağa terk ediyordu. Köpek nüfusu böylece artış gösterirken ağızlığı olmayan köpeklerin yakalanıp uyutulduğu bu dönemde köpek yakalamak yaygın bir meslek haline gelmişti.

Ülkede kuduz salgınının patlak vermesiyle ilk defa ciddi önlemler alınarak çeşitli bölgelerde köpeklere tasma ve ağızlık takma zorunluluğu getirildi. Halihazırda dünyanın farklı yerlerinde çözüm önerisi olarak sunulan uyutmanın da denendiği Hollanda, köpeklerin büyük gruplar halinde öldürüldüğüne sahne oldu ancak bu da bir sonuç vermedi.

Köpeklerin, sahibinin refahının göstergesi olduğu düşüncesinin yavaş yavaş yayılmasıyla 19. yüzyılın ortalarında hayvan haklarını iyileştirmeye yönelik adımlar da atılmaya başlandı. 1864'te hayvanların haklarını savunmaya yönelik ilk kuruluş olan The Dutch Society for the Protection of Animals (Hollanda Hayvanları Koruma Topluluğu) kuruldu ve 1886'da hayvan istismarı suç kapsamına alındı. Hayvanların sokaktan toplanarak kısırlaştırılıp aşılandıktan sonra alındığı yere geri bırakıldığı uygulamayı hayata geçiren Hollanda bu sayede sorunun üstesinden gelmeyi başardı.

Zaman içinde Hollanda halkının köpeklerle kurduğu ilişkinin köle veya çalışandan, dost veya evlat eksenine kaydığı gözlemlenirken bunun bir nedeninin, özellikle 20. yüzyıl ortalarında ailelerin küçülmesiyle köpeklerin çocukların yerini almaya başlaması olduğuna da işaret ediliyor. Ayrıca toplumun refahının yüksek olmasının da insanların, hayvanların haklarını dikkate almasını kolaylaştıran bir etken olduğuna da dikkat çekiliyor.

Halihazırda sokaklarında sahipsiz bir köpeğe rastlamanın neredeyse imkansız olduğu bu Avrupa ülkesinde, aynı zamanda dükkanlardan satın alınan köpeklere muazzam bir vergi uygulanıyor ve böylece halk, barınaklardan sahiplenmeye yönlendiriliyor.

Amsterdam'da barınağa dönüştürülen yüzen eve yılda 200-250 kedi gelse de bakımı yapıp kısırlaştırılan bu hayvanların çoğu uzun süre kalmıyor (Muhammed Muheisen/AP)

Öte yandan sokak köpekleri konusunda örnek gösterilen Hollanda'da kediler için aynı koşulların mevcut olduğu söylenemez. 2013'te köpeklerle çip takılmasını zorunlu hale getiren Hollanda geçen yıl kedilere yönelik de böyle bir adım atmış ve Tarım, Doğa ve Gıda Kalitesi Bakanı Piet Adema, bu hayvanların sahipleriyle daha kolay buluşturulmasını sağlayacağını söyleyerek artık kedilerin de kayıt altına alınması gerekeceğini açıklamıştı. Ülkede yaklaşık 3 milyon evcil kedinin yaşadığı düşünülürken her yıl bu hayvanların 60 bin kadarı kayboluyor.

Ayrıca ülke genelinde insanlardan uzak duran 1,2 milyon kadar sokak kedisinin yaşadığı tahmin ediliyor. Bu hayvanların kuşları yediği gerekçesiyle, sokak kedilerinin avcılar tarafından öldürülmesine izin veren tek Hollanda ili Frizya, 2020-2021 döneminde yüzlerce kediyi öldürdü. Hayvan hakları savunucuları ve siyasi parti Hayvanlar için Parti (Partij voor de Dieren/PvdD), Frizya'ya bu uygulamayı bırakarak hayvanların kısırlaştırılıp doğal alanlarına geri bırakılması gibi daha insani yöntemler benimsemesi yönünde çağrı yapıyor.

Evcil hayvanların sokağa bırakılmasının yasak olduğu Hollanda'da geçen yaz çok sayıda kedinin sahibi tarafından terk edilmesiyle barınakların hiç olmadığı kadar dolduğu aktarılıyor. Lahey şehrindeki hayvan ambulansının sözcüsü bu sorunun arkasındaki nedenin pandemi olduğunu ifade ediyor:

🔴🔴 *Pek çok kişi o zaman 'Ne güzel, kedi alıyoruz' diye düşündü. Ama kedilerini kısırlaştırmadılar ve bunun sonucunu sokakta görüyoruz.*

Gorinchem'deki bir hayvan barınağının sözcüsü de bu durumu önceki yıl öngördüğünü belirterek barınağa gelen yavru kedilerin çoğunun hasta olduğunu söylüyor. PvdD bu sorunun çözümü için zorunlu çip uygulamasının bir an önce yürürlüğe girmesi yönünde baskı yaparak bunun terk edilmiş bir kedinin sahibini bulmayı kolaylaştıracağına altını çiziyor. Hayvan haklarını iyileştirme yönünde çalışan parti, evcil hayvan satın alınırken zorunlu düşünme süresi uygulanması gerektiğini ve böylece ani kararlar hayvan alınmasının önüne geçilebileceğini de öne sürüyor.

Romanya'nın başkentinde neden sokak köpeği yok?

Sokaklarında 500 bin köpek ve belki de daha fazla kedinin yaşadığı tahmin edilen Romanya, özellikle köpek nüfusunu kontrol altına alma ve hatta sokakları bu hayvanlardan tamamen arındırma yönünde onlarca yıldır çeşitli adımlar atıyor.

Romanya'nın komünist parti iktidarıyla yönetildiği ve şehirleşmeye yönelik yoğun çabaların yürütüldüğü 1970'lerde apartmanlarda yaşamaya geçen halk, köpeklerine bu ortamda bir yaşam sunamayacakları gerekçesiyle onları sokaklara bırakmaya başladı. Genellikle kısırlaştırılmayan bu hayvanların üremesi sokaktaki hayvan sayısında artışa yol açarken, Doğu Avrupa ülkesindeki yoğun köpek nüfusunun kaynağı olarak çoğunlukla bu dönem işaret ediliyor.

Sokakta yaşayan köpeklerin toplumda sorunlara yol açtığına dair haberler 1990'ların başına kadar uzansa da 2000'de bir kadının, insan etkileşiminden uzak yaşayan bir grup köpek tarafından saldırıya uğramasına kadar bu alanda herhangi bir düzenleme yapılmadı. İlk önce 2001'de, sokakta yakalanan köpeklerin 7 gün içinde sahibi tarafından alınmadığı veya sahiplenilmediği takdirde öldürülmesine izin verilirken, bu süre 14 güne çıkarılarak 2002'de güncellenmiş haliyle parlamentoda kabul edildi. Ancak 2008'de geçen bir yasayla sokak hayvanlarının öldürülmesi yasaklandı, nüfus kontrolünde kısırlaştırma yapılması desteklendi ve hayvana eziyet etmek suç kapsamına alındı. 2011'de sokak köpeklerini uyutmanın yerel yönetimlerin takdirine bırakılmasına izin veren bir yasa Romanya Temsilciler Meclisi'nde kabul edildi fakat 2012'de Anayasa Mahkemesi bu yasanın anayasaya aykırı olduğuna hükmetti.

Romanya'da halen yürürlükte olan, sokaktaki köpeklerin öldürülmesine izin veren yasaya 2013'te kabul edildi. Bu yasaya göre yerel yönetimler köpekleri barınaklara koyma ve 14 gün içinde sahiplenilmediği takdirde uyutma yetkisini elinde tutarken bu süreyi de uzatabiliyorlar. 2 Eylül 2013'te 4 yaşındaki Ionut Anghel'in sokak köpekleri tarafından öldürüldüğü iddiası üzerine bu yasa 10 Eylül'de Temsilciler Meclisi'nde büyük bir oy çoğunluğuyla kabul edildi. Daha sonra sözkonusu köpeklerin özel bir mülke ait olduğu ortaya çıktı.

Ionut Anghel'in büyükannesi Aurica Anghel, katıldığı protesto yürüyüşünde "Artık sokakta köpek görmek istemiyorum" dedi (Vadim Ghirda/ AP)

"İnsanlar köpeklerden üstündür" diyen dönemin Devlet Başkanı Traian Basescu'nun onaylamasıyla yürürlüğe giren yasayı, Anayasa Mahkemesi de onayladı. Bu süreçte ülke, hem yasayı destekleyen hem de karşı çıkan çeşitli eylemlere sahne oldu. Hayvan hakları örgütü Four Paws sorunun çözümü için kısırlaştırılma çağrıları yaparken grubun o dönemki Kampanya Direktörü Gabriel Paun, "uyutma" ifadesinin yanıltıcı olduğunu belirterek sadece hasta, yaşlı veya saldırgan olanların değil sağlıklı köpeklerin de öldürüleceğini belirtmişti.

Bu dönemde sokaklarında 65 bin köpeğin yaşadığı düşünülen Bükreş'in 16 bin sakininin bir önceki yıl köpekler tarafından ısırıldığı bildirilirken, başkentte yapılan bir anket halkın 4'te üçünün bu yasayı desteklediğini göstermişti. Ionut'un ölümünün ardından yapılan protestolarda ebevenyler "Biz köpek maması değiliz" diye sloganlar atmış ve köpeklerin sokakları ele geçirdiğine yönelik endişeler öfkeli bir şekilde dile getirilmişti.

Öte yandan Four Paws'un yaptığı bir ankete göre Romanya halkının yüzde 62'si köpeklerin öldürülmesine karşı olduğunu belirtmiş ve halkın çoğunluğu farklı yöntemleri desteklediğini ifade etmişti.

Aynı yasayla birlikte yerel meclislere sokakta yaşayan köpekler için barınak açma yükümlülüğü de verilirken Four Paws, 2014'te yayımladığı raporla bu barınakların koşullarını gözler önüne serdi. Bu yerleri ziyaret edip görüntü alan hayvan hakları savunucuları barınakların aşırı kalabalık olduğunu, bazılarında canlı köpeklerin yanında ölü köpeklerin yattığını ve büyük bir kısmında da köpek kafeslerinin zemininde idrar ve dışkıyla yiyeceklerin birbirine karışmış halde

bulduğunu kaydetti. Bazılarının "ölüm merkezleri" diye adlandırıldığı Romanya barınaklarındaki köpeklerin sopayla vurularak, zehirlenerek veya aç bırakılarak "acı verici" yollarla öldürüldüğü yıllardır aktarılmaya devam ederken sokakta yaşayan köpekler de benzer koşullara maruz kalıyor.

2014'te Bükreş'teki sokak köpekleri çok yoğun bir çabayla toplandı (Bogdan Cristel/Reuters)

Romanya'daki yoğun köpek nüfusunu ve hayvanların yaşadığı koşullar uluslararası endişeye de yol açarken, Birleşik Krallık (BK) çok sayıda köpeği ülkesine alarak destek oluyor. 2020'de Romanya'dan 32 bin 525 köpeğin BK'ye götürüldüğü kaydedilirken, kaç tanesinin olumsuz koşullardan kurtarılıp sahiplenilen köpekler olduğu bilinmiyor. Fakat son yıllarda Romanya'dan BK'ye giden bu tür köpeklerin sayısının arttığı bildiriliyor. Çeşitli hayvan hakları örgütleri bu amaçla çalışmalar yürütürken, aynı zamanda bu çabaların sonuç vermediğini ve aksine Romanya'daki köpek nüfusunun artmaya devam ettiğini de aktarıyor.

Hem uluslararası hem de yerel örgütler kısırlaştırma politikalarının yürürlüğe konması çağrısı yaparken 2015'te yayımlanan bir raporda Romanya'nın iki kentinde yakın zamanlarda uygulanan iki farklı yöntemin sonuçları karşılaştırılıyor. 2001-2011 döneminde 144 bin 399 köpeğin yakalandığı ve öldürüldüğü, 50 bin kadarının da doğal yollarla hayatını kaybettiği belirtilen Bükreş'te bu dönemde sokaktaki köpek sayısının 90 binden 40 bine düştüğü tahmin ediliyor. Bu çalışmayı yürüten Four Paws bu durumu şöyle açıklıyor:

🔴🔴 *Üreme ve hayata kalma oranı, öldürme oranıyla beraber yükseliyor. Pratik açıdan öldürme yöntemiyle, hayvan sayısı kritik bir eşiği açıktan sonra belli bir alandaki köpeklerin yüzde 50'sinden fazlasını ortadan kaldırmak mümkün değil.*

Öte yandan farklı bir politikanın uygulandığı Varat'ta 2003'ten beri 12 bin köpeğin kısırlaştırılmasıyla nüfusun, 2011'e kadar yüzde 92 oranında azaldığı aktarılıyor.

Ancak 2013'te yürürlüğe giren yasayla Bükreş'te 1,5 yıl içinde 65 bin köpeğin neredeyse tamamının sokaklardan kaldırıldığı aktarılıyor. Bu süre zarfında 55 bin köpeği toplayan yetkililer geri kalanların doğal nedenlerden öldüğünü düşünürken, toplanan köpeklerin 30 bininin uyutulduğunu, 23 bininin sahiplendirildiğini kalanların da barınaklara konduğunu belirtiyor.

ORTADOĞU

Kedi ve köpeklere kentlerde sıkça rastlanan Ortadoğu'da genellikle hükümetler daha çok köpeklere yönelik sert politikalar uygulasa da halkın sokaktaki hayvanlarla daha yakın bir ilişki kurduğu söylenebilir. Bölgenin en yaygın dini olan İslam'ın bazı yorumlarında köpeklerin temiz olmadığına inanılması bu hayvanların daha kötü muameleye maruz kalmasının önünü açıyor. Örneğin İran'da hükümetin aşılı köpekleri topluca öldürdüğü öne sürülürken hükümet bu iddiaları reddediyor. Sahipli köpeklerin parklarda gezdirilmesini yasaklayan İran hükümeti, bu canlıların evcil hayvan olarak beslenmesini de yasaklamayı planlıyor. Öte yandan köpeklerin pis olduğu düşüncesinin toplumda eskisi kadar karşılık bulunmadığı ve bazı bölgelerde halkın bu hayvanların bakımını üstlendiği de görülüyor.

17 Ocak 2024'te İsrail'in Refah'a düzenlediği saldırının ardından enkazda oturan bir kedi (Ibraheem Abu Mustafa/Reuters)

Lübnan halkı da köpeklerle benzer bir ilişki kursa da bu hayvanları zehirleyerek öldüren veya farklı şekilde şiddet uygulayanlar da var. Fakat hayvanların haklarını iyileştirmeye yönelik adımlar atan Lübnan'da 2017'de geçen yasayla hayvana zulüm yasaklandı, itlafın sadece veteriner

gözetiminde gerçekleştirilmesine onay verildi ve sokak hayvanları yerel yönetimlerin sorumluluğu haline geldi. Son yıllarda ekonomik kriz nedeniyle halkın kedi ve köpeklerini sokağa terk etmesiyle sahipsiz hayvan nüfusu artarken benzer bir durumun yaşandığı Mısır, Ortadoğu sokaklarındaki hayvanlara dair önemli bir örnek teşkil ediyor.

Mısır'da köpeklere yaklaşım artık değişiyor

Sokaklarında 15 milyon köpeğin ve belki daha fazla kedinin yaşadığı tahmin edilen Mısır'da dini ve kültürel sebeplerden dolayı bu iki türe karşı farklı yaklaşımların benimsendiği görülüyor. Antik Mısır'da kutsal bir yere sahip olan kedilerin konumu asırlar içinde değişse de hâlâ köpeklere kıyasla insanlardan daha fazla şefkat gördükleri söylenebilir. Öte yandan İslam'ın bazı yorumlarında köpeklerin pis olduğuna ve köpek beslenen eve meleklerin girmeyeceğine inanılması bu canlılara karşı daha mesafeli bir yaklaşıma yol açıyor. Fakat bu bakış açısının da son yıllarda değişmeye başladığı ve köpek sahiplenmenin yaygınlaştığı gözlemlenirken 2020'de Mısır Başmüfütüsü Şevki Allam, köpeklerin pis olduğunu reddetmişti.

Kent sokaklarında hayatta kalmaya çalışan kedi ve köpekler insanlar tarafından şiddete uğrarken Mısır'da hayvanları koruyan yasal düzenlemelerin eksikliği bu durumun önüne geçilmesini zorlaştırıyor. Köpeklerin dövüldüğü, taşlandığı ve farklı şekillerde öldürüldüğü vakalara daha sık rastlansa da kedilerin de insanlar tarafından şiddete uğradığı, zehirlenerek veya farklı yollarla öldürüldüğü aktarılıyor. Bu hayvanların bakımını genellikle gönüllülerin üstlendiği, barınaklar açtığı, tedavi ve kısırlaştırma çalışmaları yürüttüğü gözlemleniyor. Ayrıca yurttaşların da sokaktaki hayvanlarla ilgilendiği ve örneğin Kahire halkının kısırlaştırma ücretini de cebinden karşıladığı ifade ediliyor. Öte yandan ekonomik kriz nedeniyle pek çok barınağın hayvanlara ilaç ve gıda almakta zorlandığı, bazılarının da kapandığı belirtiliyor.

Köpekleri kurtarıp Kum kentindeki barınağında bakan İranlı din insanı Sayed Mahdi Tabatabaei, "Dini bir figürün böyle şeyler yaptığına tanık olmak onlara epey ilginç ve biraz da tuhaf geliyor" diyor (Vahid Salemi/AP)

Köpeklerin çoğunlukla çöplerde yiyecek aradığı ve kalabalık insan gruplarından uzak, atık dolu alanlarda daha sık görüldüğü söyleniyor. Bu nedenle 2011'deki ayaklanmalar sırasında çöpçülerin çalışmayı bırakıp yıllarca işlerine tam olarak dönmemesinin, ülkedeki köpek nüfusunun bu boyutlara ulaşmasına yol açan kayda değer bir etken olduğu ifade ediliyor.

Hayvanların hastalık yayması, insanlara saldırıp zaman zaman öldürmesinden dolayı halkın bu nüfusun kontrol altına alınmasına yönelik talepleri olsa da ülke genelinde sistemli bir çalışma olduğu söylenemez. Kuduzun ciddi bir sağlık sorunu olduğu Mısır'da 2017'de 400 bin ısırma vakası kaydedilirken, yılda 113 kişinin bu hastalıktan öldüğü ve köpeklerin yaklaşık yüzde 24'ünün aşılandığı belirtiliyor.

Sokaklardaki kalabalık köpek nüfusunu bitirme amacıyla hükümet genellikle hayvanları topluca öldürme yöntemine başvuruyor. Rahatsızlık ve ısırma şikayetleri sonucu 2017'de 17 bin köpeğin öldürüldüğü bildirilirken 2018'de köpekleri zehirleyerek öldürmeye yönelik ülke genelinde bir kampanya başlatılmıştı. Bundan kısa süre sonra bir milletvekili bu hayvanları, etlerinin tüketildiği ülkelere gönderilmesini teklif ederek bunun ülke ekonomisine de katkı sağlayacağını savunmuştu. Aynı dönem Mısır'ın 4 bin 100 kedi ve köpeği, etlerinin yendiği ülkelere ihraç etmeyi planladığı bildirilmiş ancak halkın tepkilerinin ardından hükümet bu haberlerin asılsız olduğunu öne sürmüştü. Öte yandan 2021'de Veterinerlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Başkan Yardımcısı Hasan Şefik, kedi ve köpeklerin ihracatına ilişkin resmi bir hükümet kararı olmadığını ancak buna belirli şartlar çerçevesinde izin verildiğini ifade etmişti.

Mısır'da sokak köpeklerine, Arapçada yerel anlamına gelen "beledi" köpek deniyor (Amir Makar/AFP)

2021'de hükümetin kedi ve köpekleri topluca öldürmeyi ve bu canlıların etini tüketen ülkelere satmayı bırakması için dava açan Avukat Mustafa Şaban, yetkililerin kedi ve köpekleri zehirleyerek veya ateş ederek öldürmesinin anayasaya aykırı olduğunu belirtiyor. Mısır Anayasası hayvanlara koruma sağlandığını belirtse de hayvan hakları aktivisti Dina Zülfikar, sokaktaki bir hayvanı öldürmenin yasal bir yaptırım olmadığını söylüyor.

Öte yandan Şefik, hükümetin yalnızca saldırgan köpekleri öldürdüğünü söyleyerek insanlara zarar vermeyen köpekleri öldürmenin dini ve bilimsel açıdan yasak olduğunu belirtiyor. Çıkarılan bazı fetvalarda insanlara havlayarak veya korkutarak bile zarar verdiği söylenen köpeklerin öldürülmesine izin verilirken bazılarında da barınaklara konmaları ve yalnızca insanlara tehdit teşkil ettiğinde öldürülebilecekleri belirtiliyor.

Hayvan hakları savunucuları ayrıca hükümeti, hayvanları zehirlemek için yasak bir madde olan striknin kullanmakla suçlasa da yetkililer böyle bir maddenin ülkeye girmesine izin vermeyeceklerini iddia ediyor. Gize Piramitleri'nin yakınında, büyük ölçüde bağışlarla ayakta kalan iki barınak açan Ahmet el-Şorbagi, hükümetin çöplerin toplanmasının yanı sıra köpeklerin kısırlaştırılması ve kuduza yönelik çalışmalar yürütmesi halinde sorunun kalıcı bir şekilde çözüleceğini düşünüyor:

●● *Hükümet zehir ithalatına milyonlarca dolar ödemek yerine kısırlaştırmayı düşünmeli. Biz dernekler olarak Tarım Bakanlığı'na sorunu çözmesi için öneride bulunduk ama bakanlık bunu reddetti.*

Çeşitli bölgelerdeki hayvanların durumu ve getirilen çözüm önerileri incelendiğinde, dünya sokaklarında yaşayan hayvanların aslında sokaklarda yaşayamadığı görülüyor. Bu canlılar pek çok yerde hayatta kalma mücadelesi verirken, insanların hayatını da riske atan olaylar meydana geliyor. Diğer yerlerde de sokakta değil, barınaklarda yaşamalarına izin veriliyor. Öte yandan girişte belirttiğimiz gibi sorunun ne olduğuna bağlı olarak bunların çözülüp çözülmediği de tartışmaya açık. Örneğin Avrupa'nın çoğu ülkesinde sokakta hayvan görülmemesi başarı olarak kabul edilebileceği gibi bu durum hayvanların insanlar tarafından terk edilmediği veya öldürülmediği anlamına gelmiyor.

Çözümlerle ilgili öne çıkan noktalardan biri de bazı ülkelerdeki yanıtlar ani veya kısa süreli olurken diğer yerlerde uzun süreye yayılan bir süreç izlenmesi. Bölgeden bölgeye değişen farklı etkenler hesaba katılırsa, bunların hangisinin daha etkili olduğunu söylemek de mümkün görünmüyor. Ancak temelde insanların hayvanlarla yaşamanın koşullarını belirlediği tüm bu örnekler bakınca belki de çözümün, bu ilişkinin iki tarafı olduğunu kabul etmekten geçtiği söylenebilir.

The Independentturkish ©